अट्ठमो पाठो ।

चत्तारो वलाहकूपमा पुग्गला ।

समाजात आपल्याला वेगवेगळ्या प्रकारच्या व्यक्ती आढळतात. बुद्धाने त्यांची चार प्रकारे विभागणी केली आहे. या व्यक्तींची माहिती 'पुग्गलपञ्ञत्ति' या ग्रंथात सापडते. यातील 'पुग्गल' शब्दाचा अर्थ 'मानुस' असा होतो. अशा प्रकारे व्यक्तीचे अथवा माणसांचे 'पञ्ञत्ति' म्हणजे स्पष्टीकरण. प्रस्तुत गद्य पाठ 'पुग्गलपञ्ञत्ति' या ग्रंथातील 'चतुक्क पुग्गल पञ्ञत्ति' या विभागातून घेतला आहे.

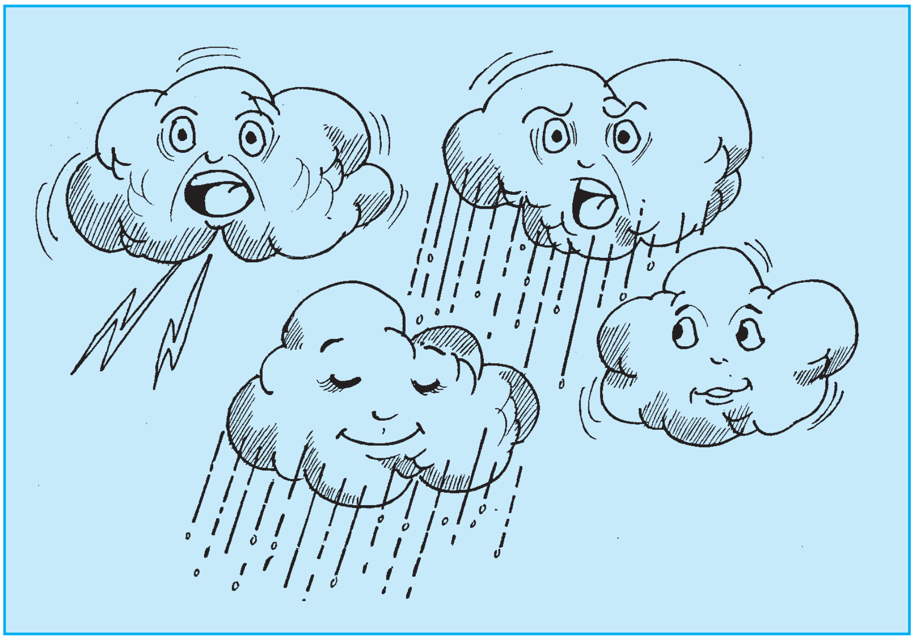

कतमे चत्तारो वलाहकूपमा पुग्गला ?

चत्तारो वलाहका – गज्जिता नो वस्सिता, वस्सिता नो गज्जिता, गज्जिता च वस्सिता च नेव गज्जिता नो वस्सितां । एवमेवं चत्तारोमे वलाहकूपमा पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं । कतमे चत्तारो ? गज्जिता नो वस्सिता, वस्सिता नो गज्जिता, गज्जिता च वस्सिता च, नेव गज्जिता नो वस्सिता ।

कथं च पुग्गलो गज्जिता होति नो वस्सिता ? इधकेच्चो पुग्गलो भासिता होति, नो कत्ता । एवं पुग्गलो गज्जिता होति नो वस्सिता । सेय्यथापि सो वलाहको गज्जिता नो वस्सिता, तथुपमो अयं पुग्गलो ।

कथं च पुग्गलो वस्सिता होति नो गज्जिता ? इधकेच्चो पुग्गलो कत्ता होति, नो भासिता । एवं पुग्गलो वस्सिता होति नो गज्जिता । सेय्यथापि सो वलाहको वस्सिता नो गज्जिता, तथुपमो अयं पुग्गलो ।

कथं च पुग्गलो गज्जिता च होति वस्सिता च । इधकेच्चो पुग्गलो भासिता च होति, कत्ता च । एवं पुग्गलो गज्जिता च होति वस्सिता च । सेय्यथापि सो वलाहको गज्जिता च वस्सिता च, तथुपमो अयं पुग्गलो ।

कथं च पुग्गलो नेव गज्जिता होति नो वस्सिता ? इधकेच्चो पुग्गलो नेव भासिता होति नो कत्ता । एवं पुग्गलो नेव गज्जिता होति नो वस्सिता । सेय्यथापि सो वलाहको नेव गज्जिता नो वस्सिता, तथूपमो अयं पुग्गलो । इमे चत्तारो वलाहकूपमा पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं ।

(पुग्गलपञ्ञत्ति ४.२६)

सद्दत्थ (शब्दार्थ)

वलाहकूपमा (वि.) वलाहक+उपमा - ढगाची उपमा द्यावी असा, ढगाप्रमाणे असणारा

पुग्गल (पुं.) - व्यक्ती

गज्जिता (गज्ज - गज्जति कर्तृवाचक नाम) - गर्जना करणारा

वस्सिता (वस्स-वस्सति कर्तृवाचक नाम) - वर्षाव करणारा

संविज्जमान (सं+विद व.का.धा.वि.) - विद्यमान असणारे

सन्त ('अस' व का.धा.वि.) - अस्तित्वात असणारा

लोक (पुं.) - जग

भासिता (भास - भासति कर्तृवाचक नाम) - बोलणारा

कत्ता ('करोति'पासून कर्तृवाचक नाम) - काम करणारा

अभ्यास

१. खालील प्रश्नांची मराठीमध्ये उत्तरे लिहा.

(१) ढग किती प्रकारचे असतात ?

(२) व्यक्ती किती प्रकारच्या असतात हे या पाठाच्या आधारे लिहा.

(३) 'चत्तारो वलाहकूपमा पुग्गला' चे तात्पर्य काय आहे ?

टिपण

- निसर्गाचे अवलोकन करून व्यक्तींच्या गुणदोषांचे विश्लेषण करणे.
- ढगाचे निरीक्षण करून व्यक्तिमत्त्वाचा विकास करणे.

★★★